

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ соціально-психологічної освіти та управління

КАФЕДРА аналітичної економіки та менеджменту

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ
полковник поліції

Андрій ФОМЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
СИСТЕМ

Освітній ступінь

магістр

(назва ступеня вищої освіти)

Спеціальність

051 «Економіка»

(цифра і назва)

Освітня програма

«Ефективність захисту соціально-економічних
систем» від 31.08.2020 № 649

(назва, дата і № наказу про затвердження ОП)

Статус навчальної дисципліни: вибіркова

(обов'язкова або вибіркова)

Мова навчання: українська

Дніпро – 2020

Актуальні проблеми розвитку соціально-економічних систем // Робоча програма навчальної дисципліни. – Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. – 13 с.

РОЗРОБНИКИ:

Фісуненко Н.О., кандидат економічних наук, кандидат економічних наук, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту факультету соціально-психологічної освіти та управління Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Кобзар Н.І. – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економічної теорії та права ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Каховська О.В.- доктор економічних наук, професор, кафедри економіки та підприємництва ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Розглянуто на засіданні кафедри аналітичної економіки та менеджменту
«30» серпня 2020 р., протокол № 21

Рекомендовано Науково-методичною радою Університету
«25» серпня 2020 р., протокол № 12

Схвалено Вченою радою Університету, рекомендовано до використання в освітньому процесі протягом трьох років. «27» серпня 2020, протокол №12.
(до 5 років)

Метою навчальної дисципліни «**Актуальні проблеми розвитку соціально-економічних систем**» є формування системи наукових поглядів щодо проведення науково-економічних досліджень. Особливостей використання інструментарію досліджень соціально-економічних систем її трендів та ризиків управління.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни є засвоєння наступних дисциплін: «Проектна економіка», «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність», «Прогнозування соціально-економічних процесів».

Результати вивчення навчальної дисципліни «**Актуальні проблеми розвитку соціально-економічних систем**»:

РН9. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень

РН11. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

РН13. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

РН14. Розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем

Професійні компетентності за результатами вивчення «**Актуальні проблеми розвитку соціально-економічних систем**»:

ЗК₆ – Здатність розробляти та управляти проектами;

СК₁₃ - Здатність розробляти ефективні способи захисту соціально-економічних систем;

СК₁₄ – Здатність прогнозувати наслідки змін внутрішнього та зовнішнього середовища;

Обсяг навчальної дисципліни: Додатки 1.1, 1.2. *(оновлюється щорічно)*.

Програма навчальної дисципліни

ТЕМА 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ. НАУКОВИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Наука як предмет дослідження. Діалектичний підхід до дослідження. Загальнологічні методи дослідження. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу. Методи наукового дослідження. Класифікація загальнонаукових методів дослідження. Сутність системного аналізу та його предмет. Аналітичні методи дослідження. Методи експериментальних досліджень. Визначення основних статистичних характеристик вибіркової сукупності та аналізування статистичних даних, науково-аналітичних матеріалів, необхідних для вирішення комплексних економічних завдань. Сутність математичного планування експерименту. Сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення у соціально-економічних дослідженнях та в управлінні соціально-економічними системами.

Стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формування та аналізу моделі економічних систем та процесів. Методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропоновані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень. Основні тенденції соціально-економічного розвитку України. Вплив світової кризи та антикризова стратегія її соціально-економічного розвитку. Використання світових рейтингів для визначення пріоритетних напрямів розвитку соціально-економічних систем.

ТЕМА 2. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ І ДОВГОСТРОКОВІ ТРЕНДИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Тренди української економіки: кризь призму сировинної спеціалізації. Головні тренди розвитку світової економіки та особливості їх впливу на динаміку сукупної пропозиції. Розвиток сукупної пропозиції в Україні та загальносвітові тренди. Фактори і тренди зростання економіки України в умовах глобалізації. Інтегровані моделі прогнозування економіки України. Важливість і визначення середньо- та довгострокових трендів, сценарних умов і факторів прискорення економічного зростання в Україні. Цільовий макроекономічний сценарій прискореного економічного зростання в Україні та розвитку соціально-економічних систем. Стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формування та аналіз моделей економічних систем та процесів.

ТЕМА 3. АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Особливості інвестиційних проектів. Розроблення методичного інструментарію оцінки ефективності їх варіантів і обґрунтованого вибору.

Принципи оцінювання інвестиційних проектів. Розробка та реалізація соціально-економічних проектів із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення. Ефективності капітальних вкладень. Врахування наявності різних учасників проекту, диференціації їхніх інтересів і різних оцінок вартості капіталу. Фактор ризику. Принцип позитивності й максимуму ефекту фактор ризик. Коефіцієнт економічної ефективності. Принцип облік фактору часу. Наслідки змін внутрішнього та зовнішнього середовища. Захист соціально-економічних систем в мінливих умовах зовнішнього середовища. Особливості соціально-економічних проектів та система комплексних дій щодо їх реалізації з врахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень. Реалізація соціально-економічних проектів із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення.

ТЕМА 4. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Управління ризиками. Методологія формування результативної системи управління ризиками. Обґрунтування цільової спрямованості діяльності підприємства. Формування результативної системи управління ризиками. Критерії результативності суб'єктів зовнішнього середовища. Вимоги до організаційних формувань критеріїв результативності (показники результативності), суб'єкти комунікаційних зв'язків (суб'єкти оцінки). Системи управління ризиками. Поглиблення дослідження та оцінка якісних параметрів методів управління ризиками. Аналіз ризиків функціонування соціально-економічних систем. Сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем. Особливості аналізу статистичних даних, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань. Ефективні способи захисту соціально-економічних систем. Особливості прийняття рішень з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок, вмінь та інших компетентностей за певний період навчання (навчальний семестр, навчальний рік).

З навчальної дисципліни «**Актуальні проблеми розвитку соціально-економічних систем**» передбачено:

- для заочної форми навчання (II семестр) – залік.

Критерії та засоби оцінювання успішності навчання

Критерієм успішного проходження Здобувачем підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформується в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Критерії оцінювання аудиторної роботи денної та заочної форми навчання Здобувачів

БАЛІ	ПОЯСНЕННЯ
5	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв’язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
4	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв’язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
3	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками.
2	Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення.
1	Курсант, студент, слухач не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв’язання професійних завдань.
0	Відсутність на занятті

Критерії оцінювання самостійної роботи Здобувачів для заочної форми навчання

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
21-30	Питання, винесені на самостійну роботу, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі завдання, передбачені самостійною роботою, виконані в повному обсязі. Під час самостійної роботи продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання та розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики.
11-20	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час самостійної роботи продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики.
1-10	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; поставлені завдання, передбачені планом самостійної роботи, виконані, деякі види завдань виконані з помилками. Окремі питання засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення.
0	Здобувач не готовий до виконання самостійного завдання, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань.

Критерії оцінювання індивідуальної роботи Здобувачів для заочної форми навчання

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
7-10	Питання, винесені на індивідуальну роботу, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні аналітичні навички та практичні вміння; всі розрахункові завдання, передбачені індивідуальною роботою, виконані в повному обсязі. Під час індивідуальної роботи продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання та розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики.

4-6	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час індивідуальної роботи продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики.
1-3	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; поставлені завдання, передбачені планом індивідуальної роботи, виконані, деякі види завдань виконані з помилками. Окремі питання засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення.
0	Здобувач не готовий до виконання індивідуального завдання, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань.

Розрахунок підсумкової оцінки з дисципліни «**Актуальні проблеми розвитку соціально-економічних систем**» здійснюється відповідно до формули:

$$П = ПК + 3 \leq 100,$$

де ПК – бали за поточний контроль (40-60 балів),

3 – бали за результатами складання заліку

Для заочної форми навчання

Поточний контроль (ПК)			Підсумковий контроль ЗАЛІК (З)
Аудиторна робота	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
≤ 20	≤ 30	≤ 10	
≤ 60			≤ 40
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК + 3 \leq 100			

$$A_d = (20 * B) / (5 * n), \text{ де}$$

B – отримані здобувачем бали на заняттях

n – кількість занять

Критерії переведення оцінок за 100-бальною шкалою у національну шкалу та шкалу ЄКТС для денної та заочної форми навчання

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		О ц і н к а з а ш к а л о ю Є К Т С	
	Залік	Екзамен / диференційований залік	Оцінка	Пояснення
90–100	зараховано	Відмінно	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі; сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі.
83–89		Добре	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінена кількістю балів, близькою до максимальної .
75–82			C	«Добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком; в основному сформовані практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінена мінімальною кількістю балів, деякі види завдань виконані з помилками .
68–74		Задовільно	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю , але прогалини не несуть істотного характеру; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки .
60–67			E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково; не сформовані деякі практичні навички роботи; частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального .
35–59	Незараховано	Незадовільно	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково; не сформовані необхідні практичні навички роботи; більшість навчальних завдань не виконано або якість їх виконання оцінено кількістю балів, близькою до мінімальної ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання).
1–34			F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не засвоєний; не сформовані необхідні практичні навички роботи; всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки або не виконані взагалі ; додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань.

Для навчальної дисципліни «**Актуальні проблеми розвитку соціально-економічних систем**» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: поточний контроль (може проводитись усно, письмово або у формі комп'ютерного тестування зокрема з використанням системи управління дистанційним навчанням «Moodle»), презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на наукових заходах, виступу на семінарських заняттях, ділових ігор, рефератів, есе.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Мультимедійне обладнання

**Інформаційне та методичне забезпечення навчальної дисципліни
(рекомендовані джерела інформації)**

Додаток 2 (оновлюється щорічно та/або в разі необхідності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Лариса НАЛИВАЙКО

ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

Освітній ступінь магістр

(назва ступеня вищої освіти)

Спеціальність 051 «Економіка»

(шифр і назва)

на 2020/2021 навчальний рік

Форма навчання ЗАОЧНА **Обсяг** 4 кредити ЄКТС (120 годин).

Навчально-науковий інститут заочного навчання та підвищення кваліфікації

Курс 1 Групи МЗ-ЕК-021

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота			Практичні заняття	Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари		
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Актуальні проблеми наукових досліджень в економіці. Науковий та аналітичний інструментарій досліджень соціально-економічних систем	30	4	2	2		26
2	Ідентифікація факторів і довгострокові тренди економічного зростання в Україні	30	4	2		2	26
3	Аналіз методичних підходів до оцінювання ефективності інвестиційних проектів	30	4	2		2	26

4	Управління ризиками соціально-економічних систем	30	4	2		2	28
	Разом за семестр	120	16	8	2	6	104
	Форма підсумкового контролю	залік					

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри аналітичної економіки та менеджменту

Протокол від «30» серпня 2020 р., № 21.

Керівник кафедри

Олена ПАРШИНА

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
СИСТЕМ**

(НАЗВА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Освітній ступінь перший (магістр) Спеціальність 051 «Економіка»
(назва ступеня вищої освіти) (шифр і назва)

на 2020/2021 навчальний рік

Основні нормативні акти:

1. Конституція України. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1996. – 142 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Василенко В. О. Ситуаційний менеджмент: навчальний посібник. Київ. ЦУЛ, 2005. 372 с.
2. Боднар О. В. Ситуаційний менеджмент: навчальний посібник Київ. ЦУЛ, 2010. 326 с.
3. Каламбет С.В. С.І. Іванов, Ю.В. Півняк Ю.В. Методолія наукових досліджень: Навч. посіб. Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
4. Національні моделі економічних систем: навч. посіб. Київ. КНЕУ. 2010. 319 с.
5. С. Е. Важинський, Т І. Щербак. Методика та організація наукових досліджень. Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
- 6.

Монографії та інші наукові видання:

1. А. С. Полянська Використання ситуаційного підходу в управлінні розвитком підприємств: монографія Франківськ; Видавництво "Акцент", 2011. 432 с.
2. А. С. Полянська Ситуаційний підхід у формуванні концепції розвитку промислових підприємств: монографія Івано-Франківськ: Факел, 2012. 214 с.
3. О. М. Таран-Лала. Функціонування соціально-економічних систем: теорія та практика : монографія. Полтава. ПУЕТ. 2016. 332 с.

Інші джерела:

1. Алимов О. М. Структурно-динамічна оцінка потенціалу інноваційних та організаційно-економічних змін. *Економіка промисловості*. 2010. № 1. С. 3–14.
2. Богуславська С. Інвестиційна діяльність на сучасному етапі розвитку економіки регіону. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. № 1(56). 2013. С. 161–168.
3. Брагінець А. М. Еволюція предмета і завдань функції управління «моніторинг» та її координація з економічним аналізом. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. №10. С. 8-21.
4. Колотуша Л. Оцінювання економічної ефективності інноваційних рішень. URL: [file:///C:/Users/Lidon/Downloads/2518-7151-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Lidon/Downloads/2518-7151-1-SM%20(1).pdf)
5. Майорова Т. Результативність іноземних інвестицій у соціальну сферу регіонів України: доповідь. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=641>
6. Омельченко О. Проблеми аналізу економічної ефективності інвестиційних проектів у сферу екології. *Наукові праці МАУП*. 2013. Вип. 1. С. 181–184.
7. Панкратова Л. А. О. П. Ратушна, О. Д. Підлубна. Формування інформаційних потоків про фінансові результати діяльності для потреб системи управління. *Актуальні проблеми економіки*, 2014. №10. С. 481-489.
8. Сявавко, М. С. Нечітко-інтервальні методи оцінки ризику та ентропії поведінки соціально-економічної системи. *Економічна кібернетика*. 2006. № 3-4(39-40). С. 53-61
9. Фісуненко Н.О., Галич Є.Г. Теоретичні засади оцінки ефективності інвестиційних проектів. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. Вип. 1(1). С. 228-231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaeiv_2013_1_1_50
10. Ю. П. Тарелкін, В. О. Цикін. Методологія наукових досліджень Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 194 с.
11. Blank I. A. (2001) The Investment Management. Kyiv: El'ga-N, NikaTsentr (in Ukrainian).
12. Vazhynskyi S. E., Sukharevskyi I. V., Sukharevskyi I. O. 3-D radomeenclosed aperture antenna analyses and Far-Side radiation Antennas and propagation. volume 58, number 9, sept. 2010. P. 2843-2849.
13. Valentina Voronkova. The formation of the concept of noosphere development of modern society in the conditions of information society. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-formation-of-the-concept-of-noosphere-development-of-modern-society-in-the-conditions-of-information-society/viewer>
14. The Concept of Development: Definitions, Theories and Contemporary Perspectives: www.uky.edu/AS/Courses/.../Concept_of_Development.ppt